МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: **«ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ, ФОРМУВАННЯ І РЕЗЕРВИ ЗРОСТАННЯ»**

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, ФМУП-22-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Управління публічними фінансами»

_____ Забродського Олександра Петровича
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Скрипник Галина Олексіївна, к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної програми _____ Гордей Оксана Дмитрівна, д.е.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту рішенням кафедри публічних фінансів
протокол від «15» 01 2024 № 9

Завідувач кафедри _____ Давиденко Надія Миколаївна, д.е.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 18 08.02.2024 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки _____ _____ _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 10 балів 4 (добре) 15.02.2024 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ І.І. Бандарук
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

_____ Н.М. Давиденко
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ О.Д. Горєй
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Т.О. Скрипник
(підпис) (ініціали, прізвище)

Секретар: _____ Б.Ю. Шепіленко

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
І. Доповідь	від 0 до 10	5		Голова ЕК Т.Г. Бондарук
2.Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3.Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	20		Члени комісії Н.М. Давиденко О.Д. Гордєєв
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	5		Т.О. Скрипник
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	35		секретар:
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	70		В.Ю. Шепленко

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
70	C	4 (добре)	15.02.2024	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	Б	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	ЄХ	2 (незадовільно)

Факультет **Фінансів та цифрових технологій**
Кафедра **Публічних фінансів**
Спеціальність **072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**
Освітньо-професійна програма **«Управління публічними фінансами»**

Затверджую
Завідувач кафедри публічних фінансів
_____ Надія ДАВИДЕНКО
«22» 12 2021

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)
здобувачу вищої освіти
Забродському Олександру Петровичу

1.Тема випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)
«Доходи державного бюджету України, формування і резерви зростання»
Затверджена наказом ректора від «15» листопада 2022 р. № 1204
2. Строк здачі закінченої роботи
18 листопада 2023
3. ***Мета дослідження*** полягає в глибокому та комплексному аналізі механізмів формування доходів державного бюджету України з метою виявлення можливостей їхнього збільшення.
Об'єктом дослідження є порівняльний аналіз в галузі державного бюджетування, включаючи правові, економічні, соціальні та організаційні аспекти.
Предметом дослідження є доходи державного бюджету України формування і резерви зростання.
4.Вихідні дані до роботи наукові статті, монографії, законодавчі акти, статистичні дані, звіти організацій, а також дані з офіційних веб-сайтів Міністерства Фінансів України, Міжнародного валютного фонду, Світового банку та інших відомих міжнародних організацій.
5. **Перелік графічного матеріалу** рисунки, таблиці.
6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)
Розділ 1. Теоретичні засади формування доходів державного бюджету України.
1.1. Економічна сутність доходів, їх структура, класифікація та джерела формування.
1.2. Правове регулювання формування дохідної складової Державного бюджету України.
Розділ 2. Аналіз утворення доходів державного бюджету України.
2.1 Аналіз структури та змін у доходах державного бюджету України.

2.2 Утворення податкових надходжень державного бюджету України.
Розділ 3. Основні напрямки пріоритетного удосконалення у формуван доходів державного бюджету.

7. Календарний план виконання роботи

№ п\п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів робо	
		За планом	Фактичн
1	2	3	4
1	Затвердження теми роботи	№1207 від 15.11.2022	
2	Узгодження проєкту плану та завдання до випускної кваліфікаційної роботи	22.12.2022-15.01.2023	
3	Представлення І розділу кваліфікаційної роботи науковому керівникові	до 30.04.2023	
4	Представлення ІІ розділу кваліфікаційної роботи науковому керівникові	до 05.09.2023	
5	Представлення ІІІ розділу випускної кваліфікаційної роботи науковому керівникові	10.11.2023	
6	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку	15.11.2023	
7	Попередній захист кваліфікаційної роботи	17.11.2023-25.11.2023	
8	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	з 01.12.2023-10.12.2023	
9	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	15-20.01.2024	
10	Рецензування кваліфікаційної роботи	22-26.01.2024	
11	Оформлення та подання випускної кваліфікаційної роботи в переплетеному вигляді у супроводженні необхідних документів (автореферат, завдання, ілюстрований матеріал), відгук та зовнішня рецензія	01.02.2024-04.02.2024	
12	Захист кваліфікаційної роботи а ЕК	07.02.2024-08.02.2024	

8. Дата видачі завдання «22» 12 2022.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) _____ Скрипник Г.О.
(підпис) (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ Гордей О.Д.
(підпис) (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Забродський О.П.
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Доходи державного бюджету України виступають важливим фактором фінансової стабільності та ефективності державного управління. Актуальність проведення дослідження полягає в необхідності розуміння процесів формування бюджетних надходжень, виявленні можливостей для їхнього зростання та визначенні резервів оптимізації фіскальної політики.

Мета даного дослідження полягає у глибокому та комплексному аналізі механізмів формування доходів державного бюджету України з метою виявлення можливостей їхнього збільшення. Це дослідження відіграє важливу роль у визначенні напрямків подальшого економічного розвитку країни та забезпеченні сталого фінансового фундаменту для вирішення різноманітних суспільних потреб. Основними завданнями дипломної роботи є:

Визначення основних принципів та теоретичних засад функціонування державного бюджету.

Розкриття основних етапів формування державного бюджету.

Проведення аналізу фінансово-економічних показників діяльності.

Аналіз формування фінансової стратегії.

Аналіз утворення податкових надходжень Державного бюджету України. Об'єктом дослідження є порівняльний аналіз в галузі державного бюджетування, охоплюючи правові, економічні, соціальні та організаційні аспекти.

База дослідження включає Міністерство фінансів України, Державну казначейську службу України, Національний банк України тощо.

Предметом дослідження є доходи державного бюджету України, їх формування і резерви зростання.

Отримані результати дослідження допоможуть краще зрозуміти сучасні тенденції у сфері державного бюджету, виявити проблемні питання та запропонувати рекомендації щодо подальшого вдосконалення.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, , загальних висновків, списку використаних джерел.

Ключові слова: бюджет, фінансово-бюджетна політика, державний бюджет

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2023.

ANNOTATION

The state budget revenues of Ukraine are an important factor of financial stability and efficiency of public administration. The relevance of the study lies in the need to understand the processes of formation of budget revenues, identify opportunities for their growth and determine reserves for optimizing fiscal policy.

The purpose of this study is to provide a deep and comprehensive analysis of the mechanisms of generating state budget revenues in Ukraine in order to identify opportunities for their increase. This research plays an important role in determining the directions of further economic development of the country and providing a sustainable financial foundation for addressing various social needs.

The main objectives of the thesis are:

Defining the basic principles and theoretical foundations of the state budget functioning.

Disclosure of the main stages of state budget formation.

Analysis of financial and economic performance indicators.

Analysis of the formation of financial strategy.

Analysis of the formation of tax revenues of the State Budget of Ukraine.

The object of the study is a comparative analysis in the field of state budgeting, covering legal, economic, social and organizational aspects.

The research base includes the Ministry of Finance of Ukraine, the State Treasury Service of Ukraine, the National Bank of Ukraine, etc.

The subject of the study is the state budget revenues of Ukraine, their formation and growth reserves.

The results of the study will help to better understand current trends in the state budget, identify problematic issues and offer recommendations for further improvement.

The qualification work consists of an introduction, three chapters, general conclusions, and a list of references.

Keywords: budget, financial and budgetary policy, state budget

Year of completion of the qualification work: 2023.

ЗМІСТ

ВСТУП 8

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ 10

1.1. Економічна сутність доходів, їх структура, класифікація та джерела формування 10

1.2. Правове регулювання формування дохідної складової Державного бюджету України 18

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УТВОРЕННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ 20

2.1 Аналіз структури та змін у доходах Державного бюджету України 20

2.2 Утворення податкових надходжень Державного бюджету України 40

РОЗДІЛ 3. ОСТНОВНІ НАПРЯМКИ ПРІОРІТЕТНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ 44

ВИСНОВКИ 48

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 50

ВСТУП

Актуальність дослідження. Доходи державного бюджету України – це ключовий аспект фінансової стабільності та ефективності державного управління. Актуальність дослідження полягає у необхідності розуміння процесів формування доходів бюджету, виявленні можливостей їхнього зростання та резервів оптимізації фіскальної політики.

Так, аналіз доходів державного бюджету є важливим аспектом фінансової стабільності та ефективності державного управління в будь-якій країні, включаючи Україну. Державний бюджет визначає, які ресурси будуть виділятися на різні сфери господарства та соціальні програми. Розуміння процесів формування доходів бюджету дозволяє ефективно планувати витрати та розподіляти ресурси відповідно до стратегічних цілей країни.

Вивчення наукових літературних джерел з даної проблеми показало, що теоретичні і практичні аспекти доходів державного бюджету, присвятили свої наукові праці такі вчені: Дем'янишин В. Г., Федосов В. М., Тарасюк М., Геєць В., Білорус О., Буркинський Б., Пирожков С., Кириленко І., Алимов О., Дем'яненко С., Дудар Т., Журавель Г., Гасанов С., Онищенко В., Бельтюков Є., та багато інших.

Попри значний науковий доробок та широкий спектр питань, які вже були висвітлені, у вітчизняній науці окремі питання реформування системи державного бюджету потребують подальшого вивчення з урахуванням модернізації державного бюджету України на основі зарубіжного досвіду, адже дослідження зарубіжного досвіду має важливе значення для удосконалення пенсійної системи в Україні

Мета дослідження полягає в глибокому та комплексному аналізі механізмів формування доходів державного бюджету України з метою виявлення можливостей їхнього збільшення. Це дослідження відіграє ключову роль у визначенні напрямків подальшого економічного розвитку країни та забезпеченні сталого фінансового фундаменту для вирішення різноманітних суспільних потреб.

Головними *завданнями* дипломної роботи є:

- визначити основні принципи та теоретичні засади функціонування державного бюджету;
- розкрити основні етапи формування державного бюджету;
- провести аналіз фінансово-економічних показників діяльності;
- проаналізувати формування фінансової стратегії
- проаналізувати утворення податкових надходжень Державного бюджету України;

Об'єктом дослідження є порівняльний аналіз в галузі державного бюджетування, включаючи правові, економічні, соціальні та організаційні аспекти.

База дослідження. Базою дослідження є Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України, Національний банк України тощо.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є доходи державного бюджету України формування і резерви зростання.

Методи дослідження. У кваліфікаційні роботі використано наступні загальнонаукові і спеціальні методи наукових досліджень: аналізу та синтезу, логічного узагальнення, морфологічний метод (дослідження теоретичних аспектів); графічний і табличний методи, а також методи стратегічного конкурентного аналізу, метод аналізу та синтезу.

Інформаційна база дослідження. Для проведення дослідження будуть використані наукові статті, монографії, законодавчі акти, статистичні дані, звіти організацій, а також дані з офіційних веб-сайтів Міністерства фінансів України, Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Національного банку України, Державної Казначейської служби України.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

1.1. Економічна сутність доходів, їх структура, класифікація та джерела формування

Формування доходів державного бюджету визнається ключовим елементом фінансово-бюджетної політики держави. Доходи бюджету мають стратегічне значення у контексті перерозподілу ВВП та виступають одним із найважливіших інструментів регулювання державної економіки. Крім того, доходи Державного бюджету відображають ефективність промисловості через частку доданої вартості у загальній структурі виробленої продукції, а також впливають на попит та споживання, впливаючи на доходність суб'єктів господарювання. З урахуванням негативних наслідків пандемії COVID-19, поняття доходів бюджету та їхній регуляторний вплив на соціально-економічний розвиток країни стають особливо актуальними. Однак у науковій літературі відсутня єдина точка зору на розуміння сутності доходів бюджету, що призводить до різних тлумачень цієї економічної категорії відомими вченими та виникнення суперечностей в її розгляді.

Глибоке вивчення проблеми доходів представлено в праці Ксенофонта "Про доходи", де були визначені джерела поповнення державних коштів [9]. Українські державні доходи мають довгу історію, що починається з надходження коштів до казни Київської Русі та Запорозької Січі.

Після отримання незалежності України наступив новий етап у визначенні суті, призначення та закономірностей формування доходів Державного бюджету. Згідно з Бюджетним кодексом України 2001 року, доходи бюджету включають всі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачене чинним законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти) [4].

Бюджетний кодекс України, прийнятий в 2011 році, розширив визначення доходів, вказавши, що інші надходження на безповоротній основі включають трансферти, плату за адміністративні послуги та власні

надходження бюджетних установ [5]. Таким чином, новий бюджетний закон визначає роль безповоротних надходжень, таких як плата за адміністративні послуги та власні кошти бюджетних установ.

В фаховій економічній літературі доходи бюджету розглядаються в тривимірному аспекті, як економічна, правова та матеріальна категорія. (рис. 1.1)

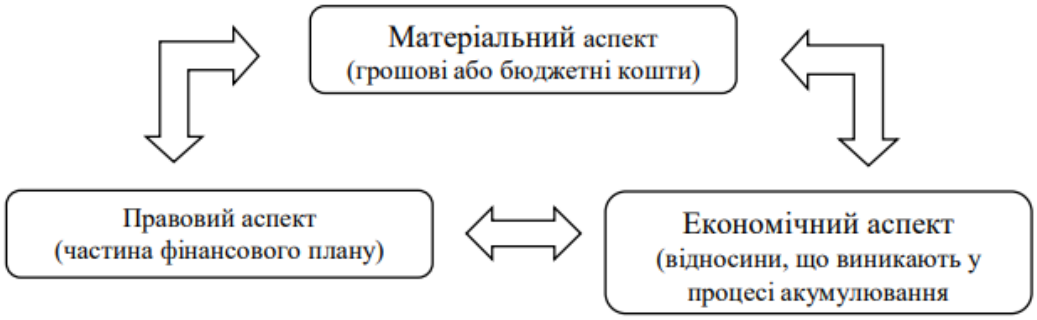

Рис. 1.1 Підходи до визначення поняття доходів бюджету в економічній

Учений Пасічник Ю. та інші дослідники, зокрема Юрій С. та Юхименко П., приділяють важливу увагу правовому аспекту визначення сутності доходів державного бюджету. За їхнім висновком, доходи бюджету представляють собою частину централізованих фінансових ресурсів країни, визначену нормативними актами та необхідну для виконання функцій і завдань.

Відповідно до цього підходу, доходи державного бюджету включають всі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, залучення яких передбачено законодавством України. Вважається, що це є раціональним підходом, оскільки державний бюджет у своїй суті є уособленням правових норм та устрою, і його функціонування базується на правових засадах.

Матеріальний та економічний аспекти також враховуються при розгляді сутності доходів державного бюджету. Дослідники визначають доходи як об'єктивне економічне явище, пов'язане із сукупністю економічних

відносин щодо розподілу та перерозподілу ВВП для формування централізованого фонду грошових коштів держави.

Такий комплексний підхід, який об'єднує правові, економічні та матеріальні аспекти, визначає доходи бюджету як ключовий елемент, який обслуговує функціонування держави та забезпечує реалізацію її завдань і обов'язків.

ВВП відображає вищий рівень економічних відносин, орієнтованих на забезпечення функціонування держави як владного механізму та виконання покладених на неї функцій забезпечення соціальних та економічних потреб населення. Вчений Федосов В. визначає доходи державного бюджету як кошти, що постійно надходять у користування державі на безповоротній основі та забезпечують стабільність формування бюджету країни та фінансування його видатків. Акцент на безповоротній основі доходів відображає акт перерозподілу ВВП між суб’єктами економіки залежно від цілей розвитку держави та національних інтересів, а не від участі кожного суб’єкта у формуванні ВВП.

Таким чином, різні підходи до визначення доходів бюджету враховують як правові, економічні, так і матеріальні аспекти. Сутність доходів бюджету розглядається як результат розподільчих процесів і об'єкт подальшого розподілу коштів централізованого грошового фонду на окремі цільові фонди згідно з функціями держави. Доходи бюджету розглядаються також як інтегрована сукупність економічних відносин між державою, домогосподарствами та суб’єктами господарювання, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку та підвищення рівня життя населення. Держава через бюджет забезпечує мобілізацію необхідних коштів для виконання своїх функцій та завдань.

Доходи, які накопичуються у складі державного бюджету та використовуються для забезпечення економічного розвитку, вирішення соціальних проблем, утримання органів державного управління та

забезпечення обороноздатності, є інструментом реалізації фінансової та бюджетної політики держави. Акумулювання надходжень має соціально-економічний характер, спрямований на економічний розвиток та надання якісних суспільних послуг населенню.

Державний бюджет України грає важливу роль у соціально-економічному плануванні, макроекономічній стабілізації й економічному зростанні, регулюванні обсягу сукупного попиту та впливу на короткотермінові коливання економічної кон'юнктури. Бюджет визначає бюджетні орієнтири розвитку економіки, що спонукає суб'єкти господарювання розробляти власні плани розвитку, а населенню формувати свої споживчі очікування.

Державний бюджет займає провідне місце в бюджетній системі України, поділяючись на дохідну і видаткову частини відповідно до глави 5 Бюджетного кодексу [5]. Успішна формування необхідного обсягу державних доходів визначає ефективність реалізації державних функцій. Достатній обсяг надходжень є ключовим для забезпечення економічного розвитку та соціальної стабільності.

Бюджетна класифікація, що виконується для аналізу доходів та забезпечення порівняння бюджетних показників на загальнодержавному та міжнародному рівнях, розкриває розмаїття видів доходів. Ця класифікація дозволяє оперативно виявляти недоліки у державній політиці щодо формування доходів бюджету та приймати необхідні заходи для їх виправлення. Згідно зі статтею 9 Бюджетного кодексу України [5], бюджетні доходи визначаються за розділами цієї класифікації. (рис 1.2)

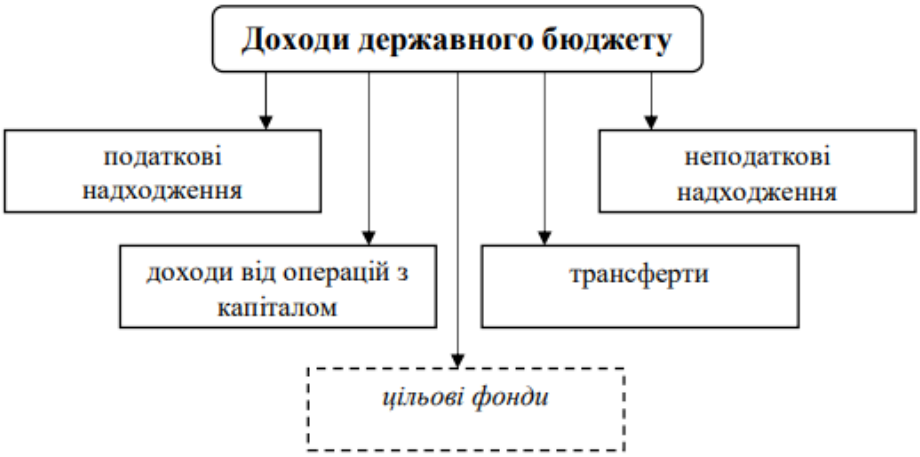

Рис. 1.2. Класифікація доходів державного бюджету

Сукупності фінансових ресурсів країни, які регулюються відповідними нормативними актами та є необхідними для виконання функцій і завдань держави. Такий підхід визнається також вченими Юрієм С. та Юхименком П., які визначають доходи державного бюджету як всі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, залучення яких передбачено законодавством України.

Збереження правового підходу до розуміння сутності доходів державного бюджету вважається обґрунтованим, оскільки державний бюджет в своїй суті є втіленням правових норм, правового устрою та правового фундаменту функціонування держави. В сучасній практиці державного управління, правовий аспект визначає напрямки розвитку держави, а внески до державного бюджету у вигляді податків чи зборів включають елементи державного примусу, а не добровільної згоди.

Матеріальний та економічний підходи до розуміння сутності доходів державного бюджету допомагають сформулювати комплексне уявлення про ці доходи, розглядаючи їх як об'єктивне економічне явище, пов'язане з економічними відносинами щодо розподілу та перерозподілу ВВП для формування централізованого фонду грошових коштів держави. Такий підхід розширює розуміння сутності доходів державного бюджету, звертаючи увагу на економічні відносини, пов'язані з розподілом і перерозподілом фінансових

ресурсів країни, які регулюються відповідними нормативними актами та необхідні для виконання функцій держави.

Таким чином, вчений розширив правове розуміння сутності доходів державного бюджету, звертаючи увагу на економічні відносини щодо розподілу і перерозподілу ВВП. Це відображає вищий рівень економічних відносин, спрямованих на забезпечення функціонування держави як владного механізму та виконання покладених на неї функцій щодо забезпечення соціальних та економічних потреб населення.

З точки зору матеріального та економічного аспектів, визначення вченого Федосова В. є важливим, де доходи державного бюджету розглядаються як кошти, які надходять у постійне користування державі на безповоротній основі та забезпечують стабільність формування бюджету країни та фінансування його видатків. Акцент на безповоротній основі доходів відображає акт перерозподілу ВВП між економічними суб’єктами в залежності від цілей розвитку держави та національних інтересів, а не від розміру участі кожного суб’єкта у формуванні ВВП.

Отже, кожен із визначених підходів надає поняттю доходів бюджету певного відтінку та визначає напрям, за яким його можна пояснювати. За сутністю, доходи бюджетів є результатом розподільчих процесів та об'єктом подальшого розподілу коштів централізованого грошового фонду на окремі цільові фонди відповідно до функцій держави. Важливим аспектом є визначення доходів бюджету в системі соціально-економічного розвитку як інтегрованої сукупності економічних відносин між державою, домогосподарствами та суб’єктами господарювання. Ці відносини виникають з приводу мобілізації фінансових ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку та підвищення рівня життя населення. Держава, через бюджет, забезпечує мобілізацію коштів для забезпечення своїх функцій та фінансування видатків.

Валовий внутрішній продукт, основна частина якого накопичується у складі державного бюджету, використовується для забезпечення

економічного розвитку країни, вирішення соціальних проблем, утримання органів державного управління та забезпечення обороноздатності. Доходи стають інструментом реалізації фінансової та бюджетної політики держави, а надходження мають соціально-економічний характер, спрямований на економічний розвиток та забезпечення надання якісних суспільних послуг населенню.

Державний бюджет України відіграє ключову роль у соціально-економічному плануванні, макроекономічній стабілізації та економічному зростанні. Він регулює обсяг сукупного попиту та впливає на короткострокові коливання економічної кон'юнктури. Державний бюджет, як будь-який план, має свої складові частини, включаючи дохідну і видаткову частини, визначені Бюджетним кодексом [5]. Ефективність реалізації державних функцій залежить від успішного формування необхідного обсягу державних доходів.

Державний бюджет виступає провідною складовою в бюджетній системі України, реалізуючи роль інструмента для регулювання державної внутрішньої та зовнішньої політики. Через нього здійснюється фінансування соціальної політики та реалізація довгострокових інтересів країни. Збільшення надходжень до бюджету відкриває можливості для зростання асигнувань із Державного бюджету, сприяючи загальному розвитку держави. (рис 1.2)

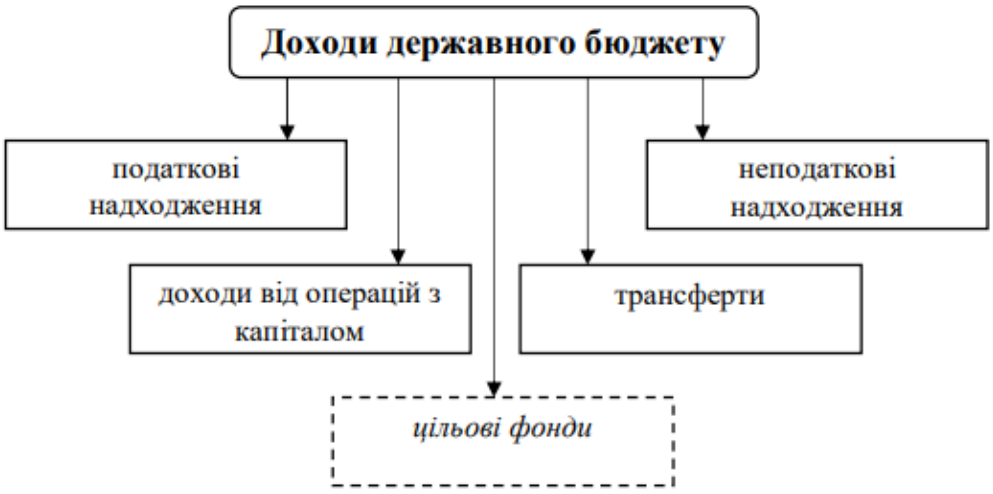

Рис. 1.2. Класифікація доходів державного бюджету

Згідно із зазначеними відомостями, склад доходів Державного бюджету України визначається Бюджетним кодексом України та законами про Державний бюджет на відповідний бюджетний рік. Кожен новий вид доходу, якщо встановлюється, зараховується до загального фонду відповідно до закону про Державний бюджет України до внесення змін до Бюджетного кодексу України.

Склад доходів загального фонду бюджету включає податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти та цільові фонди. Податкові надходження розподіляються на різні джерела, такі як податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості тощо. Неподаткові надходження включають кошти від власності, підприємницької діяльності, адміністративні збори, платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу.

Доходи від операцій з капіталом включають кошти від продажу основного капіталу, реалізації державних запасів товарів, а також від продажу землі і нематеріальних активів. Трансферти охоплюють офіційні трансферти від міжнародних урядів та організацій, а також кошти, які передаються з місцевих бюджетів. Цільові фонди також враховуються в структурі доходів Державного бюджету.

Зазначені класифікаційні ознаки дозволяють систематизувати та категоризувати різні джерела доходів для ефективного управління бюджетними ресурсами.

Доходи бюджету можуть формуватися за допомогою внутрішніх та зовнішніх джерел. До внутрішніх відносяться валовий внутрішній продукт і національне багатство, які вироблені на території даної країни. До зовнішніх відноситься ВВП (іноді також національне багатство) інших країн, які надходять у формі державних позик або репараційних платежів тощо [6].

1.2. Правове регулювання формування дохідної складової Державного бюджету України

Функціонування бюджетної системи та виконання бюджетних відносин в Україні ґрунтується на законодавчих та нормативно-правових актах, які визначені у ст. 4 Бюджетного кодексу України. Ці акти включають в себе:

Конституція України визначає основні принципи формування бюджетної системи України та встановлює правовий статус головних суб'єктів бюджетного процесу. Однак важливо відзначити, що Конституція, завдяки своїй унікальній правовій природі, є особливим конституційним нормативно-правовим актом, і це може викликати деякі суперечки в правовій науці стосовно її включення як елементу до спеціальних галузей законодавства.

Бюджетний кодекс України відіграє ключову роль у системі бюджетного законодавства, функціонуючи як кодекс, що регулює правові аспекти функціонування бюджетної системи України, бюджетного процесу та міжурядового бюджету, а також контролю за бюджетним законодавством та іншими аспектами.

Цей кодекс України має на меті здійснення кількох важливих завдань. По-перше, він спрямований на формування єдиної логічно організованої структури положень, які регулюють ключові аспекти бюджетної системи. По-друге, він націлен на повне охоплення бюджетного процесу. По-третє, йому призначено збереження вихідних характеристик, і його завданням є збереження статусу цього документа зі змінами і доповненнями.

Бюджетний Кодекс є основним законодавчим джерелом бюджетних правовідносин. У цьому кодексі систематизовано та унормовано широкий спектр ключових бюджетних питань, зокрема:

Приведено терміни проходження основних етапів бюджетного процесу відповідно до Конституції України та розмежовано функції між органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Впроваджено паралельне планування бюджетів на всіх рівнях для підвищення реальності бюджетних показників та збалансування інтересів різних регіонів, соціальних груп та усіх учасників бюджетного процесу.

Закріплено конкретні джерела наповнення дохідної частини місцевих бюджетів, включаючи повне передання надходжень від податку на доходи фізичних осіб. Водночас, податок на прибуток підприємств (за винятком комунальних підприємств), який є ризикованим та нестабільним, віднесено до доходів Державного бюджету для розрахунку міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам. Розмежовано видатки державного та різних рівнів місцевих бюджетів згідно з принципом субсидіарності, який передбачає наближення надання державних послуг до їх безпосередніх споживачів.

Підзаконні нормативно-правові акти приймаються на виконання законів і, зокрема, на підставі їх. Преамбули постанов Кабінету Міністрів України вказують, що вони приймаються на виконання законів, тому вони є поясненнями до норм та мають на меті виконання цих законів. Отже, недоцільно розглядати підзаконні нормативно-правові акти окремо, оскільки вони приймаються на підставі і на виконання законів. Таким чином, ці акти є виключно роз'ясненнями норм, а їхньою метою є виконання законів. Згідно з Конституцією України, Державний бюджет України затверджується Верховною Радою України, і Закон про Державний бюджет України діє з 1 січня по 31 грудня календарного року. Отже, з точки зору авторів, Закон про Державний бюджет України є особливим нормативно-правовим актом, оскільки Конституція України визначає процедури та принципи формування Державного бюджету, а також встановлює порядок його затвердження;

визначає, що Закон про Державний бюджет має чинність протягом календарного року.

Важливо відзначити, що Державний бюджет визначає основні напрями розподілу фінансових ресурсів держави та визначає пріоритети у використанні цих коштів. Закон про Державний бюджет також враховує соціально-економічні виклики та завдання країни на конкретний рік.

Більше того, бюджетна система в Україні підлягає постійному вдосконаленню та адаптації до змін у соціально-економічному середовищі. Законодавчі та нормативно-правові акти, включаючи Бюджетний кодекс, надають рамки для ефективного управління фінансовими ресурсами та забезпечують прозорість та відповідальність у витрачанні бюджетних коштів.

Порядок виконання бюджету, контроль за його виконанням, а також відповідальність за порушення фінансової дисципліни також регулюються законодавством. Це сприяє ефективному управлінню фінансами та виконанню бюджетних програм та проектів на користь громадян та розвитку країни в цілому.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УТВОРЕННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз структури та змін у доходах Державного бюджету України

Інформація щодо ходу виконання Зведеного та Державного бюджетів України за період з січня по листопад 2022-2023 років, згідно із звітом Державної казначейської служби України від 25 грудня 2023 року. В основі даної інформації – ключові показники фінансового стану обох бюджетів за вказаний період.

Показники	Зведений бюджет				Державний бюджет			
			відхилення				відхилення	
	факт 2022 рік	факт 2023 рік	млрд грн	темп росту,%	факт 2022 рік	факт 2023 рік	млрд грн	темп росту,%
Доходи	1840,2	2794,5	954,4	151,9	1477,3	2397,7	920,4	162,3
Видатки	2555,4	3776,9	1221,5	147,8	2293,6	3453,0	1159,4	150,6
Надання кредитів	9,2	5,2	-4,0	-	7,9	4,7	-3,3	-
Повернення кредитів	12,3	13,8	1,5	-	12,1	13,4	1,3	-
Дефіцит (+)/профіцит (-)	712,1	973,7	261,6	-	812,1	1046,6	234,5	-

Таблиця 1. Показники фінансового стану

У період з січня по листопад 2023 року, сукупний обсяг доходів Зведеного бюджету України склав 2 794,5 млрд гривень, що на 954,4 млрд

грн, або на 51,9% більше порівняно з аналогічним періодом 2022 року. (рис.2.1)

Зауважено, що питома вага податкових надходжень становила 53,2%, неподаткових надходжень – 32,2%, а офіційні трансферти від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ – 14,5%.

2023	Доходи		
на 01.02.2023	121449,5	за січень	121449,5
на 01.03.2023	284178,9	за лютий	162729,4
на 01.04.2023	525888,4	за березень	241709,5
на 01.05.2023	787536,7	за квітень	261648,3
на 01.06.2023	1060965,0	за травень	273428,3
на 01.07.2023	1302393,9	за червень	241428,9
на 01.08.2023	1477718,5	за липень	175324,6
на 01.09.2023	1655562,9	за серпень	177844,4
на 01.10.2023	2016453,6	за вересень	360890,8
на 01.11.2023	2206168,1	за жовтень	189714,4
на 01.12.2023	2397655,9	за листопад	191487,8
на 31.12.2023	2671998,0	за грудень	274342,1
план на 2023 •	1329260,1	виконання	201,0%

Таблиця 1.1. Доходи державного бюджету України в 2023 р. (млн. грн.)

У 2023 році дефіцит державного бюджету України склав 1,33 трлн грн, що на 418,9 млрд грн перевищує показник 2022 року. Цю інформацію оприлюднило Міністерство фінансів 2 січня, посилаючись на дані Держказначейства.

	Код бюджетної класифікації	Доходи	
Усього		2671998,0	100.00%
Податкові надходження	10000000	1203544,1	45.04%
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	11000000	350781,9	13.13%
Податок на доходи фізичних осіб	11010000	206944,8	7.74%
Податок на прибуток підприємств	11020000	143837,1	5.38%
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	13000000	60327,7	2.26%
Внутрішні податки на товари та послуги	14000000	748143,9	28.00%
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	14020000	92583,9	3.46%
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	14030000	74762,7	2.80%
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	14060000	214639,3	8.03%
Податок на додану вартість з імпортних товарів	14070000	366158,0	13.70%
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	15000000	40559,4	1.52%
Інші податки та збори	19000000	3731,1	0.14%
Неподаткові надходження	20000000	991601,7	37.11%
Доходи від власності та підприємницької діяльності	21000000	123912,4	4.64%
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	22000000	14257,6	0.53%
Інші неподаткові надходження	24000000	41025,8	1.54%

Власні надходження бюджетних установ	25000000	812405,9	30.40%
Доходи від операцій з капіталом	30000000	100,3	0.00%
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	42000000	433404,5	16.22%
Цільові фонди	50000000	432,1	0.02%
Офіційні трансферти	40000000	42915,3	1.61%

Доходи державного бюджету України за статтями доходів в 2023 р. (млн. грн.)

В цілому доходи державного бюджету за 2023 рік склали 2,67 трлн грн, включаючи 1,66 трлн грн загального фонду. З цієї суми 425,4 млрд грн становить грантова міжнародна допомога, зокрема 400,5 млрд грн надійшли від США. (рис. 2.2)

Рис. 2.1 Доходи і видатки загального фонду держбюджету

Касові видатки держбюджету за минулий рік перевищили 4 трлн грн, зокрема 3,03 трлн грн для загального фонду, що становить 98% від розпису, порівняно з 93% у попередньому місяці.

За даними Мінфіну, державний бюджет за 2023 рік виконано із дефіцитом 1,33 трлн грн, включаючи 1,36 трлн грн для загального фонду, що менше за запланований розписом дефіцит 1,83 трлн грн.

У грудні 2023 року дефіцит державного бюджету України досяг рекордних 285 млрд грн порівняно з 145,1 млрд грн у листопаді та 98,4 млрд грн у жовтні.

За загальним фондом дефіцит зріс до 274,4 млрд грн із 162,5 млрд грн у листопаді та 87,7 млрд грн у жовтні.

Мінфін вказав, що касові видатки держбюджету в грудні також досягли рекордних 548,2 млрд грн порівняно з 337,9 млрд грн у листопаді і 292,1 млрд грн у жовтні.(рис.2.3)

2023	Видатки		
на 01.02.2023	194086,2	за січень	194086,2
на 01.03.2023	447476,6	за лютий	253390,3
на 01.04.2023	748620,2	за березень	301143,6
на 01.05.2023	1043652,5	за квітень	295032,4
на 01.06.2023	1408430,2	за травень	364777,6
на 01.07.2023	1785887,7	за червень	377457,5
на 01.08.2023	2068318,4	за липень	282430,7
на 01.09.2023	2378059,0	за серпень	309740,7
на 01.10.2023	2825553,2	за вересень	447494,2
на 01.11.2023	3115946,3	за жовтень	290393,0
на 01.12.2023	3453035,2	за листопад	337088,9
на 31.12.2023	4014418,1	за грудень	561383,0
план на 2023 •	2580676,6	виконання	155,6%

Таблиця 2.2 Видатки державного бюджету України в 2023 р. (млн. грн.)

За загальним фондом видатки зросли до 397,7 млрд грн із 286,3 млрд грн у листопаді та 228,1 млрд грн у жовтні.

Мінфін зауважив, що у грудні 2023 року надходження до загального фонду держбюджету трошки зросли - до 127,1 млрд грн зі 121,7 млрд грн у листопаді, проте ця сума менша, ніж 139,4 млрд грн у жовтні. Грантова міжнародна допомога від США становила 20,5 млрд грн, що менше, ніж у листопаді (де вона була відсутня) і більше, ніж у жовтні (42 млрд грн).

на 1.01.2024	Код бюджетної класифікації	Видатки	
Усього		4014418,1	100.00%
Загальнодержавні функції	0100	296139,1	7.38%
Оборона	0200	2097620,5	52.25%
Громадський порядок, безпека, судова влада	0300	574614,6	14.31%
Економічна діяльність	0400	134307,6	3.35%
Охорона навколишнього середовища	0500	5202,5	0.13%
Житлово-комунальне господарство	0600	8369,4	0.21%
Охорона здоров'я	0700	179258,2	4.47%
Духовний та фізичний розвиток	0800	11817,7	0.29%
Освіта	0900	60452,2	1.51%
Соціальний захист та соціальне забезпечення	1000	469251,2	11.69%
Міжбюджетні трансферти	0180	177385,2	4.42%

Таблиця 2.3 Видатки державного бюджету України (функціональна класифікація) в 2023 р. (млн. грн.)

Доходи Зведеного бюджету:

У січні-листопаді 2023 року сукупний обсяг доходів Зведеного бюджету збільшився на 51,9%, порівняно з аналогічним періодом 2022 року, досягнувши 2 794,5 млрд гривень.

Податкові надходження склали 53,2%, неподаткові - 32,2%, а офіційні трансферти від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ - 14,5%.

Податкові надходження збільшились на 45,04%, зокрема податок на прибуток підприємств на 5,38%, а податок на додану вартість з імпортних товарів - на 13,70%.

Доходи Державного бюджету:

Загальний обсяг доходів Державного бюджету в 2023 році склав 2,67 трлн грн, включаючи 1,66 трлн грн загального фонду.

Грантова міжнародна допомога становила 425,4 млрд грн, зокрема 400,5 млрд грн надійшли від США.

Видатки Державного бюджету:

Видатки Державного бюджету на січень-листопад 2023 року збільшились на 55,6%, порівняно з планом на рік, досягнувши 4014,4 млрд грн.

За функціональною класифікацією, найбільші частки видатків припадають на оборону (52,25%) та соціальний захист та соціальне забезпечення (11,69%).

Дефіцит Державного бюджету: Дефіцит Державного бюджету України у 2023 році становив 1,33 трлн грн, що перевищує показник 2022 року на 418,9 млрд грн. Касові видатки держбюджету в грудні 2023 року досягли рекордних 548,2 млрд грн, і дефіцит збільшився до 285 млрд грн.

Загальна динаміка доходів та видатків показує високий темп зростання, що може вплинути на фінансову стабільність країни.

Збільшення обсягу грантової міжнародної допомоги, зокрема від США, вплинуло на фінансовий стан Державного бюджету.

В цілому, аналіз свідчить про певне зростання фінансових обсягів, але також вказує на високий рівень дефіциту та зростання видатків, що потребує уважного економічного планування та управління фінансами для забезпечення стійкості та розвитку країни.

Якщо аналізувати це з минулим роком то у 2022 році держбюджет України виконано із дефіцитом у розмірі 911,1 млрд грн, включаючи 909,5 млрд грн для загального фонду. У грудні цього року дефіцит склав відповідно 99 млрд грн і 101,3 млрд грн. У 2021 році дефіцит загального фонду держбюджету становив 166,8 млрд грн. (рис 2.5.)

2022	Видатки		
на 01.02.2022	70648,1	за січень	70648,1
на 01.03.2022	182993,8	за лютий	112345,7
на 01.04.2022	383100,6	за березень	200106,8
на 01.05.2022	558752,4	за квітень	175651,8
на 01.06.2022	784213,9	за травень	225461,6
на 01.07.2022	1036725,5	за червень	252511,6
на 01.08.2022	1218507,3	за липень	181781,7
на 01.09.2022	1450245,7	за серпень	231738,4
на 01.10.2022	1746859,5	за вересень	296613,8
на 01.11.2022	1980037,5	за жовтень	233178,0
на 01.12.2022	2293595,0	за листопад	313557,5
на 31.12.2022	2705423,3	за грудень	411828,3
план на 2022 •	1499469,9	виконання	180,4%

Таблиця 2.4. Видатки державного бюджету України в 2022 р. (млн. грн.)

Видатки держбюджету за 2022 рік склали 2,70 трлн грн, зокрема для загального фонду - 2,41 трлн грн, що перевищує показник 2021 року на 91,7%. У грудні 2022 року касові видатки бюджету становили 408,8 млрд грн, включаючи 330,5 млрд грн для загального фонду.

До загального фонду держбюджету 2022 року надійшло 1,491 трлн грн, з яких грантове фінансування становило 480,6 млрд грн, що порівняно з 2021 роком, коли доходи становили 1,084 трлн грн. У грудні 2022 року доходи загального фонду склали 229,2 млрд грн, включаючи 138,4 млрд грн грантової допомоги.

на 1.01.2023	Код	Доходи	

	бюджетної класифікації		
Усього		1787395,6	100.00%
Податкові надходження	10000000	949764,4	53.14%
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	11000000	265477,1	14.85%
Податок на доходи фізичних осіб	11010000	148427,3	8.30%
Податок на прибуток підприємств	11020000	117049,9	6.55%
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	13000000	85365,0	4.78%
Внутрішні податки на товари та послуги	14000000	569353,8	31.85%
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	14020000	60699,1	3.40%
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	14030000	41653,8	2.33%
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	14060000	213948,0	11.97%
Податок на додану вартість з імпортних товарів	14070000	253053,0	14.16%
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	15000000	26246,0	1.47%
Інші податки та збори	19000000	3322,4	0.19%
Неподаткові надходження	20000000	346327,7	19.38%
Доходи від власності та підприємницької діяльності	21000000	87172,4	4.88%
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	22000000	8166,1	0.46%
Інші неподаткові надходження	24000000	16147,0	0.90%
Власні надходження бюджетних установ	25000000	234842,3	13.14%
Доходи від операцій з капіталом	30000000	611,0	0.03%
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	42000000	481090,7	26.92%
Цільові фонди	50000000	136,2	0.01%
Офіційні трансферти	40000000	9465,6	0.53%

Таблиця 2.5. Доходи державного бюджету України за статтями доходів в 2022 р. (млн. грн.)

6 жовтня 2023 року Верховна Рада ухвалила зміни до держбюджету-2023, в основному з метою збільшення видатків у секторі безпеки та оборони. Новий розмір видатків держбюджету становив 3 трлн 393,0 млрд грн, зокрема для загального фонду - 3 трлн 94,5 млрд грн, тоді як доходи склали 1 трлн 416,4 млрд грн, включаючи 1 трлн 253,9 млрд грн для загального фонду. Граничний розмір дефіциту було встановлено на рівні 2 трлн 10,35 млрд грн, зокрема для загального фонду - 1 трлн 834,6 млрд грн.

У межах парламентського контролю Комітет Верховної Ради України з питань економічного розвитку постійно проводить моніторинг надходження коштів до Державного бюджету України від приватизації державного майна.

Згідно із Законом України "Про Державний бюджет України на 2023 рік", плановий обсяг надходжень коштів від приватизації державного майна для Фонду державного майна України (ФДМУ) становить 6 000 млн грн. З 1 січня 2023 року по 31 березня 2023 року від приватизації державного майна було сплачено 902 129,1 тис. грн.

Згідно з завданням, встановленим Законом України "Про Державний бюджет України на 2023 рік", сума надходжень від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим державним майном складає 730 000 тис. грн. Протягом січня - березня поточного року Фонд забезпечив надходження до державного бюджету 181 626,7 тис. грн від орендної плати за користування державним майном, що становить 24,88% від річного завдання.

Додатково, з початку року було перераховано до державного бюджету 6 773,3 тис. грн коштів реєстраційних та гарантійних внесків, визначених Законом України "Про оренду державного та комунального майна", які повинні бути перераховані оператором електронного майданчика до відповідного бюджету.

Інформація щодо джерел фінансування державного бюджету України на 2023 рік була оприлюднена Міністерством фінансів. Станом на 15 грудня загальний обсяг фінансування становив 53,1 млрд доларів або 1,942 трлн гривень.

Найбільш значущою складовою бюджету стала макрофінансова допомога від Європейського Союзу. Також серед провідних джерел фінансування знаходяться кошти, отримані від розміщення облігацій внутрішніх державних позик, а також гранти від США. Цю інформацію можна підтвердити з опублікованих в Telegram даних Міністерства фінансів.

Основними ресурсами у поточному році стали:

Макрофінансова допомога від Європейського Союзу – 17,9 млрд доларів.

Облігації внутрішніх державних позик (ОВДП) – 14,7 млрд доларів США (еквівалент).

Гранти від Сполучених Штатів Америки – 10,9 млрд доларів.

Кошти від МВФ у рамках програми Механізму розширеного фінансування – 4,5 млрд доларів.

Пільгове фінансування від Канади – 1,8 млрд доларів.

Пільгове фінансування від Японії – 1,5 млрд доларів.

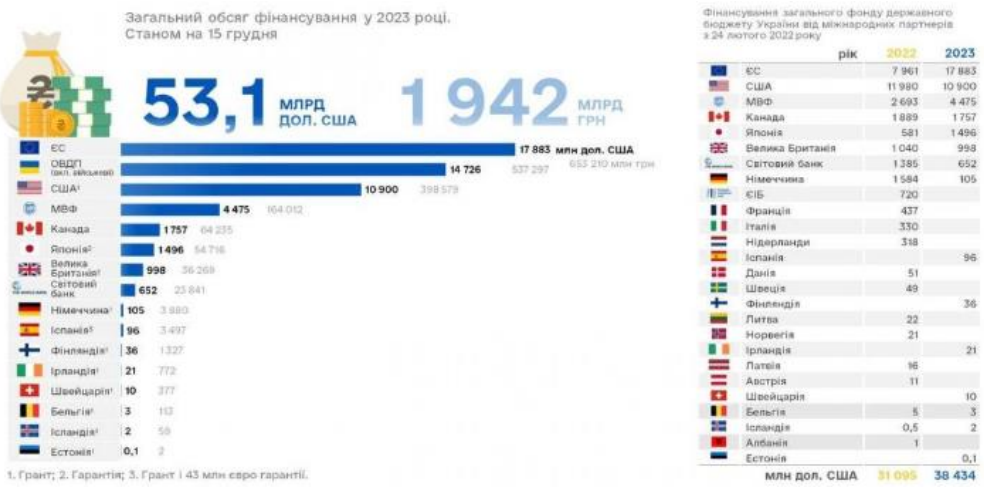

Рис.2.2. Джерела фінансування загального фонду державного бюджету

Крім того, уряд також повідомив, що загальний обсяг зовнішнього фінансування на 2023 рік становить 38,4 млрд доларів, як вказано в Кабміні.

Аналіз державного бюджету 2021 р.

Згідно з оперативними даними Державної казначейської служби за 2021 рік, сума доходів до загального фонду державного бюджету становила 1 084,1 млрд гривень, що означає виконання розпису на рівні 102,8% або додаткові +30,0 млрд гривень.

У сфері оподаткування, контроль за сплатою яких здійснює Державна податкова служба, дохід відповідав 614,4 млрд гривень, що є виконанням розпису на 103,1% (+18,4 млрд гривень). Зокрема, основні складові включають: податок на доходи фізичних осіб та військовий збір - 137,6 млрд гривень; податок на прибуток підприємств - 147,8 млрд гривень; рентна плата за користування надрами - 53,5 млрд гривень; акцизний податок з вироблених в Україні товарів - 68,7 млрд гривень; податок на додану вартість - 155,8 млрд гривень (збір - 315,5 млрд гривень, відшкодування - 159,7 млрд гривень).

У 2021 році надходження до загального фонду держбюджету, контрольовані Державною митною службою, склали 409,3 млрд гривень, що є виконанням на рівні 103,2% (+12,6 млрд гривень).

на 31.12.2021 **(за 2021 р.)**	Код бюджетної класифікації	Доходи	

Усього		1296852,9	100.00%
Податкові надходження	10000000	1107090,9	85.37%
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	11000000	285307,0	22.00%
Податок на доходи фізичних осіб	11010000	137555,2	10.61%
Податок на прибуток підприємств	11020000	147751,7	11.39%
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	13000000	80749,4	6.23%
Внутрішні податки на товари та послуги	14000000	698940,4	53.90%
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	14020000	82858,4	6.39%
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	14030000	79592,8	6.14%
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	14060000	155774,8	12.01%
Податок на додану вартість з імпортних товарів	14070000	380714,4	29.36%
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	15000000	38177,2	2.94%
Ввізне мито	15010000	36854,9	2.84%
Вивізне мито	15020000	1322,3	0.10%
Збори на паливно-енергетичні ресурси	17000000	0,5	0.00%
Інші податки та збори	19000000	3916,5	0.30%
Неподаткові надходження	20000000	175358,0	13.52%
Доходи від власності та підприємницької діяльності	21000000	56021,9	4.32%
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	22000000	12975,5	1.00%
Інші неподаткові надходження	24000000	17994,9	1.39%
Власні надходження бюджетних установ	25000000	88365,7	6.81%
Доходи від операцій з капіталом	30000000	328,7	0.03%
Надходження від продажу основного капіталу	31000000	49,3	0.00%
Надходження від реалізації державних запасів товарів	32000000	250,3	0.02%
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	33000000	29,0	0.00%
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	42000000	1289,9	0.10%
Цільові фонди	50000000	209,4	0.02%
Офіційні трансферти	40000000	12576,1	0.97%

Таблиця 2.6. Доходи державного бюджету України за статтями доходів в 2021 р. (млн. грн.)

З цієї суми, 380,3 млрд гривень представляють податок на додану вартість, а 26,6 млрд гривень - ввізне мито.

Зі зазначеної суми 99,9 млрд грн (з них 49,7 млрд грн - податкові платежі та 45,5 млрд грн - митні) надійшло протягом останнього місяця 2021 року.

Надходження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування в 2021 році склали 349 млрд грн, що перевищило планові показники ДПС на 10,7 млрд грн. Зазначена сума в розмірі 38,6 млрд грн надійшла у грудні.

За оперативними даними ДКСУ за січень-грудень 2021 року видатки з загального фонду державного бюджету склали 1 259,4 млрд грн, що становить 98,5% від розпису на цей період. Фінансування соціальних витрат,

витрат на оборону, обслуговування боргу та субвенцій і дотацій місцевим бюджетам здійснювалося у повному обсязі відповідно до розпису за допомогою платіжних доручень.

За січень-грудень 2021 року загальний фонд державного бюджету виконано з дефіцитом у розмірі 168,4 млрд грн при розписі на цей період у сумі 220,9 млрд гривень.

Оперативні дані про фактичні державні запозичення до загального фонду державного бюджету за січень-грудень 2021 року становлять 602,8 млрд грн або 86,2% від планованих на цей період.

Від розміщення ОВДП для фінансування державного бюджету залучено 388,3 млрд грн, зокрема в іноземній валюті - 108,9 млрд грн ($3,1 млрд та € 778,1 млн).

Крім цього, було реалізовано випуск облігацій в обсязі 1,8 млрд грн, з подальшим здійсненням їхнього придбання у державну власність в обмін на акції ПрАТ "Експортно-кредитне агентство". Це відбулося відповідно до постанови Кабінету Міністрів від 29.03.2021 №268 "Про збільшення статутного капіталу приватного акціонерного товариства «Експортно-кредитне агентство».

Також був проведений випуск облігацій на суму 20 млрд грн, з подальшим придбанням їх у державну власність в обмін на акції додаткової емісії ПАТ "Українська фінансова житлова компанія". Це стало можливим завдяки постанові Кабінету Міністрів від 22.09.2021 №982 "Деякі питання випуску облігацій внутрішньої державної позики з подальшим придбанням акцій додаткової емісії приватного акціонерного товариства «Українська фінансова житлова компанія»).

Виконання державного бюджету України 2021 рік.

Згідно із даними Державної казначейської служби, у 2021 році бюджет був реалізований із перевищенням як за доходами, так і за видатками.

грн.)

2021	Доходи	Видатки	Кредитування	Сальдо (дефіцит бюджету)
заплановані показники •	1084034,3	1320152,6	10517,2	-246635,5
січень	66209,2	71570,4	357,7	-5718,9
лютий	143508,7	164335,7	-167,9	-20659,2
березень	251553,7	276058,3	912,8	-25417,4
квітень	357471,1	385252,7	1311,3	-29092,9
травень	476168,8	509428,2	452,0	-33711,4
червень	591953,0	633631,0	1510,3	-43188,3
липень	681005,3	732441,3	2000,3	-53436,4
серпень	820578,2	828410,3	2206,0	-10038,1
вересень	924479,5	960865,6	3409,3	-39795,3
жовтень	1019185,6	1070497,0	3119,4	-54430,7
листопад	1158349,3	1221218,5	3110,5	-65979,7
грудень	1296852,9	1490258,9	4531,4	-197937,4
% ВВП	23,75%	27,30%	0,08%	-3,63%

Таблиця 3.1 Виконання державного бюджету України в 2021 р. (млн. грн.)

Розходи на оборону показали перевиконання на 3,5%, на громадський порядок, безпеку та судову владу – на 4,2%, на економічну діяльність – на 30,1%, на охорону здоров'я – на 1,9%, на соціальний захист – на 1,8%, та на міжбюджетні трансферти – на 1,6%.

Тим часом було витрачено менше половини призначених коштів на житлово-комунальне господарство. Також не були повністю виконані видатки на фізичний розвиток, освіту та охорону довкілля.

Доходи державного бюджету у 2021 році склали 1 трлн 296,9 млрд грн, що перевищило заплановане значення на 7,5%. Перевиконання стосувалося як податкових, так і неподаткових надходжень, цільових фондів та офіційних трансфертів.

Фінансування державного бюджету склало 197,9 млрд грн, що трошки більше ніж 80% від попереднього плану. Зокрема, надходження від приватизації склали 5,1 млрд грн, представляючи 42,5% від запланованої суми. Фінансування через боргові операції також не відбулося в обсязі, передбаченому планом.

Валовий внутрішній продукт 2021

У 2021 році реальний валовий внутрішній продукт (ВВП) України відновився, зростаючи на 3,4% після попереднього спаду на 3,8% у 2020 році, зазначила Державна служба статистики.

2021	Номінальний ВВП (в фактичних цінах)	Реальний ВВП (в цінах 2020 року)	Різниця (реальний – номінальний)	
I кв.	1021504	887884	-133620	-13.1%
II кв.	1187718	987871	-199847	-16.8%
III кв.	1520248	1243962	-276286	-18.2%
IV кв.	1730104	1243865	-486239	-28.1%
за рік	5459574	4363582	-1095992	-20.1%

Таблиця 3.2 Валовий внутрішній продукт України в 2021 р. (млн. грн.)

За її даними, номінальний ВВП склав 5 трлн 459,6 млрд грн, а на душу населення припадало 131,94 тис. грн.

При врахуванні середнього курсу гривні минулого року, який становив 27,29 грн/$1, номінальний ВВП склав $200,09 млрд, а на душу населення – $4,84 тис.

Держстат вказав, що зміна дефлятора в 2021 році становила 25,1%.

За опублікованими даними, статистичне відомство підвищило свою оцінку зростання ВВП у четвертому кварталі до 6,1%, порівняно з початковою оцінкою в 5,9%, що була надана на початку лютого. Зміна дефлятора становила 24,4%.

Крім того, Держстат вже вдруге підняв свою оцінку зростання ВВП у другому та третьому кварталах, з 5,7% до 6% і з 2,7% до 2,8% відповідно. Початково вони були оцінені відповідно в 5,4% та 2,4%.

У першому кварталі 2021 року Держстат зафіксував спад української економіки на 2,2%.

У 2021 році базова інфляція піднялася до 7.9% порівняно з показником у 4.5% у 2020 році. Ціни на оброблені продовольчі товари за цей період зросли на 13.0%.

	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень	За рік
2021	101,3	101,0	101,7	100,7	101,3	100,2	100,1	99,8	101,2	100,9	100,8	100,6	110,0

У грудні ціни на ці товари збільшувались повільніше, ніж у попередні місяці. Підвищення виробничих витрат, зокрема на енергію, сприяло підвищенню цін на борошняні вироби, молочну і м'ясну продукцію. Вартість молочних продуктів також впливала на високу вартість сировини. Проте, внаслідок збільшення обробки нового врожаю соняшнику очікується зниження темпів зростання цін на соняшникову олію, майонез та маргарин.

У 2021 році вартість послуг зросла на 10.4%. Зростання цін на послуги пришвидшилося в багатьох сферах, відображаючи зростання тиску виробничих витрат на оплату праці, продукти для закладів харчування та енергію. Вищими темпами піднімалися ціни на послуги закладів швидкого харчування, кафе, кінотеатрів, хімічного чищення, перукарень та діагностичних медичних послуг. Також зростали ціни на послуги страхування особистого транспорту і пакетні тури.

Ціни на непродовольчі товари зросли на 0.5% порівняно з попереднім роком. Підвищилися вартість побутової техніки, засобів для особистого догляду, предметів домашнього вжитку та товарів для утримання житла через сталий попит, зростання собівартості та порушення ланцюгів постачання. З іншого боку, зміцнення гривні впродовж більшої частини року стримувало зростання цін на деякі товари, такі як одяг та взуття.

Виконання державного бюджету України 2022 рік

25 квітня 2023 року Уряд видало розпорядження Кабінету Міністрів України щодо схвалення звіту щодо виконання Закону України "Про Державний бюджет України на 2022 рік", проект якого підготував Міністерство фінансів.

Вторгнення російських військ на територію України 24 лютого 2022 року та подальші воєнні дії суттєво пошкодили українську економіку, що призвело до відображення цих наслідків у бюджетній системі країни.

З самого початку повномасштабної військової агресії проти України Уряд прикладав максимальні зусилля для балансування фінансової системи країни шляхом перенаправлення бюджетних ресурсів на потреби армії, а

також знаходження джерел фінансування постійно зростаючих витрат на військові цілі, забезпечення нормальної роботи критичної інфраструктури та реалізацію необхідних соціальних і гуманітарних витрат, спрямованих на підтримку громадян.

Завдяки наполегливій роботі всіх гілок влади на міжнародному рівні вдалося здобути підтримку світових лідерів та отримати значну фінансову допомогу у вигляді грантів і кредитів. Це дозволило збалансувати бюджет країни та завершити 2022 рік із більш оптимістичними результатами, ніж передбачалося.

Доходи державного бюджету склали 1 трлн 787,7 млрд грн, при цьому велику частину утворювали гранти від міжнародних партнерів у розмірі 481,1 млрд грн, що становить 26,9% від загальної суми доходів держбюджету за рік.

Витрати державного бюджету у 2022 році досягли 2 трлн 706 млрд грн, що перевищує показники попереднього року на 1 трлн 214 млрд грн та на 80%. Найбільша частина цих витрат спрямована на національну безпеку та оборону, з обсягом у 1 трлн 537 млрд гривень.

2022	Доходи	Видатки	Кредитування	Сальдо (дефіцит бюджету)
заплановані показники •	1323923,8	1499469,9	13252,1	-188798,2
січень	89303,0	70648,1	2767,2	15887,8
лютий	208359,3	182993,8	1628,6	23736,9
березень	328956,7	383100,6	1981,8	-56125,7
квітень	412559,6	558752,4	1239,3	-147432,1
травень	520014,8	784213,9	-196,7	-264002,5
червень	628193,3	1036725,5	-111,7	-408420,5
липень	806980,3	1218507,3	-21,6	-411505,4
серпень	1031459,5	1450245,7	-227,5	-418558,7
вересень	1251823,1	1746859,5	306,5	-495342,9
жовтень	1337341,1	1980037,5	-2168,8	-640527,7
листопад	1477279,5	2293595,0	-4199,5	-812115,9
грудень	1787395,6	2705423,3	-3326,0	-914701,7
% ВВП	34,43%	52,12%	-0,06%	-17,62%

Таблиця 3.3 Виконання державного бюджету України в 2022 р. (млн. грн.)

Помітно, що разом із видатками на оборону, уряд віддавав значну увагу фінансуванню соціальних витрат, зокрема на надання допомоги внутрішньо переміщеним особам. Наприклад, у зв'язку з втратою робочих місць через війну, компенсації в розмірі 6500 грн були виділені на суму 30,8 млрд грн в рамках бюджетної програми "єПідтримка". Крім того, витрачено 53 млрд грн на допомогу понад 2 млн внутрішньо переміщених осіб для покриття їхніх витрат на проживання.

Валовий внутрішній продукт 2022

У 2022 році спостерігалося скорочення валового внутрішнього продукту України на 29,1%. У першому кварталі спостерігалося зниження на 14,9%, у другому це показник прискорився до максимальних 36,9%. У третьому кварталі ВВП скоротився на 30,6%, а в четвертому – на 31,4%. Перед російською агресією в 2021 році економіка зростала на 3,4%.

За підсумками 2022 року відзначається найбільше скорочення у будівництві (-67,6%) та галузі адміністративного та допоміжного обслуговування (-47,8%). Найменше вплинули на зменшення освіта (-11,4%), інформація та телекомунікації (-15,4%), фінансова та страхова справа (-15,8%).

Єдиний позитивний показник зафіксований у сфері державного управління та обов'язкового соціального страхування (+35,4%), викликаний мобілізацією та значними виплатами військовим.

2022	Номінальний ВВП (в фактичних цінах)	Реальний ВВП (в цінах 2021 року)	Різниця (реальний – номінальний)	
I кв.	1089691	943168	-146523	-13.4%
II кв.	1026916	779070	-247846	-24.1%
III кв.	1449196	1077821	-371375	-25.6%
IV кв.	1625225	1065721	-559504	-34.4%
за рік	5191028	3865780	-1325248	-25.5%

Таблиця 3.4 Валовий внутрішній продукт України в 2022 р. (млн. грн.)

Споживчі витрати домашніх господарств зменшились на 26,7%, а валове нагромадження капіталу – на 34%. Номінальний ВВП України в 2022 році скоротився до 5,191 трлн грн, порівняно з 5,451 трлн грн у 2021 році. В доларовому еквіваленті ВВП впав з $199,7 млрд до $160,5 млрд (-19,6%).

Дефлятор ВВП, який вказує на інфляцію в економіці, становив 34,3%. Найвищий показник зафіксовано у секторі державного управління та обов'язкового соціального страхування (140,9%), найнижчий – у сферах освіти (3,5%) та сільського, лісового та рибного господарства (0,4%).

В грудні 2022 року річна споживча інфляція залишалася стабільною, досягнувши рівня 26,6%. Це практично не відрізнялося від показників листопада (26,5%) та жовтня (26,6%). Місячно ціни зросли на 0,7%, як свідчать дані Державної служби статистики України. Поскорення інфляції у 2022 році в основному було пов'язано з наслідками широкомасштабної військової агресії Росії, що включало руйнування підприємств та інфраструктури, порушення виробництва та ланцюгів постачання, збільшення витрат бізнесу, а також ситуативний попит на окремі товари та послуги.

	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень	За рік
2022	101,3	101,6	104,5	103,1	102,7	103,1	100,7	101,1	101,9	102,5	100,7	100,7	126,6

Непрямі наслідки війни, такі як курсові ефекти та погіршення очікувань населення та бізнесу протягом року, також вплинули на ціни. Глобальне прискорення інфляції також відчутне в Україні через те, що більшість країн встановили рекордні рівні інфляції минулого року. Незважаючи на війну та високу світову інфляцію, фактичні темпи зростання цін в Україні залишалися в межах контролю, а інфляційний тиск стабілізувався в останні місяці.

Досягнення порівняно помірної інфляційної динаміки стало можливим завдяки антикризовим заходам Національного банку та Уряду, які підтримувалися міжнародними партнерами. Дії української армії, яка не лише зупинила російський наступ, а й визволяє українські землі, також внесли свій вклад. Початково, Національний банк відійшов від традиційного інфляційного таргетування, встановивши режим фіксації валютного курсу. Середини року було одноразово скореговано курс для балансування економіки, а потім знову утримували його на постійному рівні. Фіксований

курс служив важливим економічним якорем і гальмував панічні настрої. Повернення Національного банку до активної процентної політики під час року та підвищення облікової ставки до 25%, разом із розширенням інструментів підтримки заощаджень громадян, також сприяли стабілізації очікувань та стримуванню інфляції. Заходи уряду, такі як мораторій на підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги для населення та зниження окремих податків (зокрема ПДВ на пальне), також гальмували зростання споживчих цін.

Виконання державного бюджету України 2023 рік

13 вересня Уряд затвердив проект Закону про Державний бюджет України на 2023 рік. Найближчим часом разом із відповідними матеріалами проект бюджету буде переданий на розгляд Верховної Ради України.

«Державний бюджет на 2023 рік - це бюджет країни, яка переживає повномасштабне військове вторгнення РФ та понесла значні збитки. Отже, уряд передбачив збільшене фінансування сектору безпеки і оборони на рівні 17,8% ВВП, що утричі перевищує показники держбюджету-2022.

Державний бюджет-2023 спрямований на зміцнення країни, підвищення обороноздатності, відновлення після вторгнення та дбання про громадян, які потребують допомоги», - підкреслив міністр фінансів України Сергій Марченко на засіданні Кабміну.

Загальна сума доходів держбюджету прогнозується на рівні 1 279,1 млрд грн (загальний фонд – 1146,6 млрд грн; спеціальний – 132,5 млрд грн).

Видатки Державного бюджету та надання кредитів плануються на рівні 2 573,4 млрд грн (загальний фонд – 2 268,5 млрд грн, спеціальний – 304,9 млрд грн).

2023	Доходи	Видатки	Кредитування	Сальдо (дефіцит бюджету)
заплановані показники •	1329260,1	2580676,6	45119,7	-1296536,2
січень	121449,5	194086,2	-260,8	-72375,9
лютий	284178,9	447476,6	-1039,6	-162258,0
березень	525888,4	748620,2	-1328,9	-221402,9
квітень	787536,7	1043652,5	-2550,6	-253565,3
травень	1060965,0	1408430,2	-5560,9	-341904,3
червень	1302393,9	1785887,7	-5434,8	-478059,0

липень	1477718,5	2068318,4	-5477,4	-585122,5
серпень	1655562,9	2378059,0	-5959,2	-716537,0
вересень	2016453,6	2825553,2	-6499,7	-802600,0
жовтень	2206168,1	3115946,3	-7073,8	-902704,4
листопад	2397655,9	3453035,2	-8762,7	-1046616,6
грудень	2671998,0	4014418,1	-9309,5	-1333110,7

Таблиця 3.5 Виконання державного бюджету України в 2023 р. (млн. грн.)

Проект Державного бюджету України на 2023 рік передбачає спрямування ресурсів на пріоритетні напрями:

Національна безпека та оборона – 1 141,1 млрд грн або 17,8% ВВП;

Охорона здоров’я – 175,7 млрд грн;

Освіта – 155 млрд грн;

Пенсійне забезпечення та соціальний захист – 403,4 млрд грн;

Підтримка ветеранів війни – 6,8 млрд грн;

Резервний фонд – 17,3 млрд грн;

Фонд ліквідації наслідків збройної агресії – 19 млрд грн;

Фонд розвитку підприємництва – 16 млрд грн;

Надання грантів бізнесу – 1,37 млрд грн.

Дефіцит бюджету передбачено на рівні 20 % ВВП, який планується покрити державними запозиченнями в обсязі 1 686,8 млрд грн (загальний фонд – 1 516,8 млрд грн, спеціальний фонд – 170,0 млрд грн), зокрема для погашення державного боргу – 415,0 млрд гривень.

Незважаючи на складні умови воєнного стану, у проекті бюджету збережено рівень соціальних стандартів: мінімальна заробітна плата з 01 січня 2023 року становитиме 6700 грн на місяць, прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць – 2589 гривень.

У 2023 році валовий внутрішній продукт (ВВП) України зрос на 5%, що є позитивним показником після падіння на 28,8% у 2022 році, як повідомила перша віцепрем'єр-міністр економіки Юлія Свириденко на вебінарі Центру економічної стратегії. Вона визначила цей ріст як "відновлювальне зростання", а Національний банк оцінив його на рівні 5,5%.

Свириденко вказала, що найбільші темпи відновлення відзначилися в галузях державного управління та оборони, завдяки пріоритетному фінансуванню, будівництві з урахуванням проєктів відновлення, сільському господарстві через сприятливі погодні умови та високий врожай, а також у внутрішній торгівлі та переробній промисловості.

Раніше Міністерство економіки оцінювало зростання ВВП за січень-листопад 2023 року на рівні 5,5%. Національний банк в кінці жовтня підвищив прогноз зростання ВВП України на цей рік з 2,9% до 4,9%, а на наступний рік - з 3,5% до 3,6%. Заступник голови Нацбанку Сергій Ніколайчук вказав, що існує висока ймовірність того, що зростання економіки минулого року перевищило 5%.

Уряд, схвалюючи проєкт державного бюджету до другого читання, у листопаді підняв прогноз зростання ВВП на поточний рік з 2,8% до 5%, але зменшив його на 2024 рік з 5% до 4,6%.

Прогнозується, що споживча інфляція у 2023 році зменшиться до приблизно 20% і лише до кінця 2024 року сповільниться до стабільних показників. Російська агресія в Україну призвела до різкого зниження економічної активності та втрати потенціалу економіки. Починаючи з квітня, економічна активність піднімалася, переважно завдяки визволенню північних областей та зменшенню регіонів з активними воєнними діями. Проте, економіка функціонує на значно менших потужностях порівняно з попереднім періодом.

У результаті у 2022 році реальний ВВП скоротиться на третину. В наступному році при відсутності безпекових ризиків очікується відновлення економічного зростання за рахунок оживлення споживчого попиту, вдосконалення технологічних та логістичних процесів, а також відновлення інвестиційної активності, зокрема за рахунок перспектив євроінтеграції. Проте значні втрати виробничого та людського потенціалу гальмують відновлення економіки.

У 2023-2024 роках ВВП прогнозується зростати на рівні близько 5-6% щорічно. Повномасштабна війна спричинила гуманітарну кризу та активні переміщення населення, включаючи масову міграцію за кордон, що визначатиме демографічний розвиток і ринок праці протягом численних років. Глибокий спад економіки спричинив різке зростання безробіття (до приблизно 35% у другому кварталі 2022 року).

Згодом безробіття поступово зменшуватиметься, але залишатиметься вищим за природний рівень через довгострокові наслідки війни. З відновленням економіки та оживленням попиту на робочу силу номінальні зарплати очікується швидко зростати і вже до кінця 2023 року перевершити довоєнний рівень. Проте, з урахуванням інфляційних процесів реальні зарплати наприкінці 2024 року все ще залишатимуться нижчими за показники періоду перед війною.

2.2 Утворення податкових надходжень Державного бюджету України

Податок є одним із методів формування бюджетних надходжень та однією з форм економічних відносин у розподілі та перерозподілі валового внутрішнього продукту згідно з потребами фінансування бюджетних видатків та державного регулювання економічних процесів.

На етапі трансформації економіки значущість податкових надходжень зростає не лише як джерело формування фінансових ресурсів держави, але й у контексті змін в системі державного регулювання економіки. Умови зниження ефективності державного втручання через застосування прямих заборон і директив змушують систему державного управління поступово переходити до використання непрямих методів, зокрема податкового регулювання.

Сутність і роль доходів бюджету можна розглядати як нерозривний суспільно-економічний процес розподілу, використання та відтворення державних фінансових ресурсів. Елементи системи формування та

функціонування доходів бюджету включають прогнозування, складання, розгляд та затвердження доходів, виконання доходів, звітування про доходи бюджету, моніторинг і внесення змін до законодавства для оптимізації процесів формування доходів бюджету.

Сутність формування податкових надходжень бюджету виявляється через їх внутрішній зміст та властивості, які проявляються в ході складання та виконання дохідної частини державного бюджету. Головна мета податкових надходжень полягає в забезпеченні держави необхідними фінансовими ресурсами для виконання своїх функцій. Формування податкових надходжень відбувається шляхом мобілізації податків, зборів та обов'язкових платежів, що в сукупності утворюють систему оподаткування. Податки виступають як інструменти для створення бюджетних доходів.

Обсяг податкових надходжень визначається станом економіки країни, кількістю суб'єктів підприємницької діяльності та їх активністю, які, відповідно до національного податкового законодавства, зобов'язані здійснювати відповідні відрахування до дохідної частини бюджету. Суми цих відрахувань визначаються на підставі економічної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності згідно з положеннями податкового законодавства.

Важливим аспектом є розкриття економічної сутності формування податкових надходжень бюджету, що означає визначення сукупності властивостей та відносин, що виникають у процесі їх формування.

В Україні, подібно до більшості країн світу, доходи бюджету формуються за допомогою мобілізації різних джерел, включаючи податкові та неподаткові надходження, відповідно до чинного законодавства з бюджету та оподаткування. Усі ці джерела утворюють дохідну частину державного та місцевих бюджетів. Зокрема, податкові надходження становлять основну частину доходів як державного, так і місцевих бюджетів. У структурі доходів Державного бюджету України за останні роки питома вага податкових

надходжень складає близько 70%, в той час як для бюджетів органів місцевого самоврядування цей показник становить близько 80%.

У структурах бюджетів інших країн світу податкові надходження можуть складати до 90% їх дохідної частини. Важливою частиною податкових надходжень є відрахування на соціальне страхування, питома вага яких у структурі доходів різних країн коливається в межах від 10 до 50%.

Неподаткові надходження в провідних країнах світу, як правило, формують лише близько 10% бюджетних доходів.

Зменшення податкового тягаря для суб'єктів підприємницької діяльності в умовах відмови від податкових пільг, а також списання та реструктуризації податкової заборгованості, може бути реалізоване шляхом зниження ставок оподаткування або скасування окремих видів податків, зборів та обов'язкових платежів. Це є одним з напрямків сучасної податкової політики України. Проте, важливо враховувати, що зниження податкового навантаження повинно супроводжуватися компенсаційними заходами, які забезпечать додаткові доходи для бюджету.

Ці компенсаційні заходи можуть включати введення нових податків, зборів або обов'язкових платежів, або підвищення ставок оподаткування за існуючими податками. Також важливо вдосконалити адміністрування податків для ефективного наповнення бюджету. Розширення бази оподаткування та розвиток неподаткових джерел доходів бюджету, а також впровадження рентних платежів можуть бути додатковими заходами для забезпечення фінансового здоров'я бюджету.

У наступному році передбачено планові податкові надходження від громадян та бізнесу на рівні 1,58 трлн гривень, тоді як заплановані видатки на оборону складають 1,69 трлн гривень, повідомила прес-служба Міністерства фінансів.

Міністр фінансів Сергій Марченко підкреслив, що військові видатки є пріоритетом у державному бюджеті на 2024 рік і будуть повністю

фінансовані з внутрішніх джерел, зокрема з податкових надходжень за діючими ставками. Різницю між податковими надходженнями та видатками на оборону покриють кошти від розміщення військових облігацій, дивідендів, отриманих від державних компаній та доходів від приватизації.

Згідно з інформацією, Міністерство оборони отримає 1,16 трлн гривень, що на 36% більше порівняно з ухваленим державним бюджетом на початок 2023 року. Фінансування інших оборонних структур також значно зросте. Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості отримає 51 млрд гривень для розвитку оборонно-промислового комплексу, з яких 43,3 млрд гривень передбачено забезпечити через військовий ПДФО. Держспецзв'язку буде виділено 50,6 млрд гривень, включаючи 43,3 млрд гривень для закупівлі безпілотних літальних апаратів.

28 листопада президент України Володимир Зеленський затвердив закон про державний бюджет України на 2024 рік. Згідно цього закону, доходи бюджету складуть 1,768 трлн гривень, а видатки - 3,35 трлн гривень.

Важливим аспектом цього бюджету є великі видатки на оборону, які становлять понад 1,6 трлн гривень. Уряд підкреслив, що фінансування сектору безпеки та оборони є ключовим елементом даного проекту державного бюджету на 2024 рік.

РОЗДІЛ 3. ОСТНОВНІ НАПРЯМКИ ПРІОРІТЕТНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Державний бюджет виступає як засіб економічного суверенітету держави, що забезпечує не лише накопичення фінансових ресурсів для фінансування держави та часткового перерозподілу доходів для підтримки соціального становища, але також активно впливає на економічні, соціальні, національні та регіональні процеси у суспільстві. Державний бюджет використовується для впровадження національної стратегії розвитку, спрямованої на зміцнення державної безпеки.

Перспективи удосконалення формування доходів державного бюджету можуть включати:

Забезпечення ефективності існуючих засобів податкового стимулювання економіки, оскільки традиційні інструменти не ефективні через адміністративні бар'єри.

Посилення механізмів податкового стимулювання економіки, враховуючи історичний контекст та попередні досвіди, такі як зниження ставок податків та надання податкових пільг.

Розгляд можливостей для вдосконалення прогресивної системи оподаткування для забезпечення більшої справедливості та стимулювання інвестицій та інновацій.

Запровадження нових інструментів та заходів, спрямованих на детінізацію економіки та підтримку мультиплікативного розширення інвестиційно-інноваційного процесу.

Зміна існуючого механізму оподаткування прибутку підприємств розглядається як необхідний крок для відновлення інвестиційно-інноваційного процесу. Умови, що характеризуються високою вартістю кредитних ресурсів та обмеженістю іноземних інвестицій, змушують підприємства спиратися виключно на власний прибуток для фінансування розширення діяльності. Зазначається кризовий стан основних засобів з

високим ступенем зносу (83,5% на кінець 2016 року), що потребує надзвичайних заходів.

Однією з можливих ініціатив є впровадження модифікованої естонської моделі оподаткування розподіленого прибутку/податку на виведений капітал. Ця модель має на меті вирішити кілька актуальних завдань: стимулювання внутрішнього інвестиційного ресурсу шляхом звільнення від оподаткування реінвестованого прибутку для невеликих платників; забезпечення бюджету виплатами у випадку відсутності розподілу прибутку протягом трьох років; та спрощення адміністрування, облікової політики та документообігу.

Очікується, що розширення надходжень до бюджету відбудеться через збільшення ПДВ та ПДФО. В перспективі, акцизні та майнові податки можуть виступити компенсаторами. Такий підхід також спрямований на спрощення адміністративних процедур та полегшення облікової політики, огляд яких ставить під сумнів ефективність діючої системи оподаткування прибутку підприємств в Україні.

Розвиток механізмів оподаткування доходів фізичних осіб передбачає розширення сфери податкової соціальної пільги після медичної реформи та впровадження податкового стимулювання для недержавної накопичувальної пенсійної системи в середньостроковій перспективі. Також передбачається підняття ставок акцизного оподаткування до рівня країн-членів ЄС, що має велике значення для стабільності виробників та постачальників підакцизної продукції, які традиційно лідирують у рейтингах ТОР-100 найбільших платників податків.

Додатково, важливим етапом є впровадження процесу оцінки (моніторингу) ефективності податкових пільг та втрат бюджету за європейськими зразками. Для підтримки фіскальних заходів рекомендується використання монетарних інструментів, таких як зниження вартості та збільшення обсягів кредитування реального сектору економіки, лібералізація

валютного регулювання та контролю, а також зменшення попиту на готівку та розвиток безготівкових розрахунків.

За останні роки важливим завданням стало забезпечення дотримання принципів стабільності бюджетно-податкового законодавства в Україні. Зазначене завдання ускладняються тим, що прийняття та скасування рішень в податковій сфері часто відбуваються без належного фінансово-економічного обґрунтування і зорієнтовані, головним чином, на досягнення миттєвої фіскальної збалансованості.

Наприклад, вже на початку 2016 року виник прецедент судового скасування податкового повідомлення-рішення щодо сплати транспортного податку на суму 25 тис. грн. через порушення термінів ухвалення законодавчих змін. Однією з причин таких некоординованих дій може бути введення та скасування акцизного податку на операції з відчуження цінних паперів, запровадження та подальша відмова від прогресивної системи оподаткування ПДФО, або раптовість скасування галузевих пільг.

Ухвалення податкових рішень без достатнього обґрунтування також призводить до помилкових рішень у підзаконних актах, роз’ясненнях та консультаціях. Наприклад, до бази оподаткування ПДФО включається вартість виготовлення роботодавцем візитних карток для найманих працівників.

З метою вирішення цих проблем пропонується впровадження перспективного планування, яке наддасть виваженості та обґрунтованості управлінським податковим рішенням. Також важливо встановлення трирічної бюджетної резолюції/декларації та запровадження мораторію на зміни податкових ставок щодо бюджетоутворюючих податків та ЄСВ. На рівні платників податків слід активно протидіяти агресивному податковому плануванню, удосконалюючи процедури контролю трансфертного ціноутворення відповідно до міжнародних стандартів.

Такі заходи мають на меті забезпечити стабільність та прозорість податкової системи та сприяти раціональному розвитку економіки.

Зміцнення відповідальності працівників ДФС за втрати, завдані платникам податків через їх незаконні дії чи бездіяльність, є актуальним завданням. Також на порядку денному стоїть підвищення прозорості та відкритості в роботі ДФС. На порталі відкритих даних опубліковано 710 наборів даних у розділі "Податки", але їхнє доповнення для здійснення аналітичної роботи вважається необхідним. Зокрема, було б корисним включити систематизовані показники галузевих та регіональних податкових надходжень, податкового боргу, переплат податків, а також втрат від податкових пільг.

Збільшення доступу до порівняльних даних у динаміці сприятиме відкритому обміну інформацією та може зменшити потребу в запитаннях щодо публічної інформації, спростивши тим самим роботу працівників. Основною передумовою для економічного відновлення, наряду з удосконаленням податкової системи, є паралельні процеси детінізації, дерегуляції та демонополізації з подоланням корупційних явищ. Ключовими є також реформи в прокуратурі та судовій системі, спрямовані на захист прав власності та забезпечення неухильності покарання за порушення законів. Посилення взаємодії між усіма органами влади сприятиме результативності фінансової політики держави.

З метою підвищення ефективності механізмів податкової системи, пріоритетним завданням є спрощення та автоматизація податкового адміністрування. Це не лише зробить податкове регулювання більш ефективним, але й підвищить цілеспрямованість податкового контролю, зменшивши тягар на податковий менеджмент. Взаємодія всіх компонентів податкових механізмів має синергетичний ефект, сприяючи відновленню соціально-економічного розвитку та зміцненню національної безпеки держави у стратегічній перспективі.

ВИСНОВКИ

Формування доходів бюджету відбувається шляхом перерозподілу доходів, що генеруються в країні. Доходи Державного бюджету представляють собою частину централізованих фінансових ресурсів держави, необхідних для виконання її функцій. Структура доходів визначена Бюджетним кодексом України. Два основні напрямки формування доходів бюджету виділяються науковцями: зовнішні (прямий перерозподіл, міжнародні кредити від фінансових організацій або іноземних держав, оподаткування експортно-імпортної діяльності, валютне регулювання та ціновий механізм) і внутрішні (валовий внутрішній продукт і національне багатство).

За розглядом та узагальненням різних наукових підходів до визначення поняття доходів бюджету можна стверджувати, що ці доходи є основою виконання функцій держави. Нині стає важливим розглядати це поняття в системі соціально-економічного розвитку країни як інтегровану сукупність економічних відносин, що виникають між державою, домогосподарствами та суб'єктами господарювання з метою мобілізації фінансових ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку, зокрема підвищення темпів економічного зростання країни та рівня життя і якості населення.

Питання наповнення Державного бюджету завжди залишається актуальним для України, оскільки існує значна кількість невирішених проблем у формуванні дохідної частини бюджету. Серед цих проблем можна визначити такі як, проблема щорічного невиконання бюджету; ухвалення Державного бюджету з дефіцитом; виявлення порушень та недоліків у формуванні доходів Державного бюджету, що виникають внаслідок недостатнього контролю над процесом формування дохідної частини бюджету; відсутність чіткого визначення складу доходів, які призначені для загальних та спеціальних фондів; проблема реалізації стратегічного планування на практиці; неефективна бюджетно-податкова політика та інші.

Зазначені проблеми становлять загрозу для своєчасного та повного надходження доходів Державного бюджету.

У свою чергу, ефективне вирішення зазначених проблем передбачає комплексний підхід та системні зміни в управлінні фінансами. Один із можливих шляхів вирішення проблем - це впровадження технологій та методів, які забезпечать більший контроль над формуванням та використанням доходів Державного бюджету.

Важливим кроком є реформування податкової системи з метою підвищення ефективності збору податків та уникнення їх недоплати. Також, здійснення ефективного моніторингу за витратами бюджетних коштів може сприяти попередженню дефіцитів та уникненню порушень при формуванні бюджету.

Розширення спектру джерел доходів через розвиток внутрішніх ринків, сприяння підприємництву та стимулювання інвестицій може призвести до збільшення фінансових ресурсів.

Крім того, важливо вдосконалити бюджетний процес та робити його більш прозорим та відкритим для громадськості. Активна участь громадян та експертів у контролі за бюджетними процесами може сприяти ефективному використанню фінансових ресурсів та запобіганню корупції.

Таким чином, вирішення проблем в сфері формування доходів Державного бюджету вимагає комплексних заходів, спрямованих на підвищення ефективності бюджетно-фінансового управління та забезпечення сталого економічного розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Історія економіки та економічної думки URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2fmb_finansy/Istoria_ekon_dymku.pdf

2. Бюджетний Кодекс України від 01.01.2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

3. Бюджетний Кодекс України від 21.06.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14#Text

4.Міжнародні економічні відносини та світове господарство URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_2_2018ua/21_2_2018.pdf

5. Бюджетний потенціал як визначальний чинник фінансового забезпечення розвитку регіону URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2584

6. Теорія фінансів URL: https://ктеп.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/Teoriya-finansiv-YUhimenko-P.-I..pdf

7. Дем'янишин, В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України [Текст] : монографія / В. Г. Дем'янишин. – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – 496 с.

8. Федосов В. Бюджетний менеджмент: Підручник / Київський національний економічний ун-т

9. Теоретичні підходи до визначення поняття «Система доходів Державного бюджету України

URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8816/1/збірник-99-102.pdf

10.Тарасюк М. Формування доходів бюджету в умовах трансформації економіки. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_2_2018ua/21.pdf

11. Бюджетний менеджмент: Підручник URL: https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=452&num=3

12. Любич Н. П. Законодавчо-нормативне регулювання бюджетних правовідносин/ Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України

13. Фінансове право: навч. посіб. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/14778/1/Финансове%20право%203%20вид..pdf

14. Офіційний портал Верховної Ради України URL: https://www.rada.gov.ua

15. Державна архівна служба України URL: https://archives.gov.ua/ua/

16. Конституція України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws

17. Податковий кодекс України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/#Text

18. Про Державний бюджет України на 2023 рік URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text

19. Про Державний бюджет України на 2023 рік URL: https://mof.gov.ua/storage/files/1__ЗУ_2710.pdf

20. Основні параметри Державного бюджету України на 2023 р. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582

21.Дем'яшин Василь Григорович Формування і реалізація бюджетної доктрини України URL: http://library.wunu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/Факултет%20Фінансів/Каф%20фінансів/Демянишин%20В.%20Г/дисертація/автореф%20докторська.pdf

22.Бюджет, бюджетна доктрина та бюджетна політика держави: сучасна парадигма, імандигм, іманентний детермінізм, реалії і перспективи URL: http://library.wunu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/Факултет%20Фінансів/Каф%20фінансів/Демянишин%20В.%20Г/bbdtbpd.pdf

23. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua.

24. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua

25. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: https://www.treasury.gov.ua

26. МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ URL: https://mof.gov.ua/uk/

27. Міністерство економіки України URL: https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA

28. ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ Офіційне інтернет-представництво URL: HTTPS://WWW.PRESIDENT.GOV.UA

29. Проект Закону про Державний бюджет України на 2023 рік URL: https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-derzhavniy-byudzhet-ukraini-na-2023-rik

30. Проект Закону про Державний бюджет України на 2024 рік URL: https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-derzhavniy-byudzhet-ukraini-na-2024-rik

31. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення муніципальної освіти та можливості його адаптації до вітчизняних реалій URL: http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1154

32. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення медичного страхування і можливості його застосування в Україні URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=binf_2015_4_38

33. Державні фінанси URL: https://www.bundesbank.de/resource/blob/896092/ddf484c2e9bdb097af8005f599bcfcdb/mL/2022-08-oeffentliche-finanzen-data.pdf

34. Видаткова, доходна та фінансова збалансованість державних бюджетів URL: https://www.destatis.de/EN/Themes/Government/Public-Finance/Expenditure-Revenue-And-Financial-Balance-Of-Public-Budgets/_node.html

35. Формування податкових надходжень бюджету як складова системи бюджетно-податкового регулювання URL: https://npndfi.org.ua/docs/NP_06_03_003_uk.pdf

36. Напрями удосконалення формування доходів державного бюджету України URL: http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/33145/1/99.PDF